

Kedden kezdődött a Magyar Tudományos Akadémia nyelv- és irodalomtudományi osztálya és a Magyar Irodalomtörténeti Társaság rendezésében az irodalomtörténeti kongresszus. A kongresszus első napján Lukács György, akadémikus elnöki megnyitói beszédében megállapította, hogy a felszabadulás óta eltelt tiz esztendőben irodalomtörténetünk nagy lépésekben haladt előre, majd így folytatta:

— Engedjék meg, hogy amikor mint elnök néhány szóval foglalkozom irodalomtörténetünk helyzetével, ne csak dicsérjek, sőt ellenkezőleg, azt emeljem ki, ami irodalomtörténetünkben ma a legnagyobb gyengeség: anélkül, hogy most neveket és műveket említenék, szeretném nyíltan kimondani, hogy ha ezekről a gyengeségekről beszéltek, ezek a gyengeségek irodalomtörténet-írástunk legjobb művelben szintén megvannak. Remélem, hogy ez a kongresszus megteszi az első lépést ezeknek a hibáknak és gyengeségeknek kiküszöbölésére.

— Minden tudomány — az irodalomtudomány terén is igen sokat beszélnek az úgynevezett komplexkérdésekről, komplex-problémák megoldásáról. Ha szabad itt mindjárt feltenni a kérdést, úgy tenném fel: van-e egyáltalán az irodalomtudományban, az irodalomtörténetben nem komplex-kérdés? Nem arról van-e szó, hogy a ránkmaradt kapitalista munkabeosztás, az ezzel beállt túlzott specializálódás olyan beállítást teremtett az emberekben, amely nem alkalmas az olyan tudománynak, mint az irodalomtörténetnek a kérdéseit megoldani, legkivált nem olyan helyzetben, mint amelyben jelenleg van a magyar irodalomtörténet.

— Nem akarom most a komplex-tudományokat felsorolni, csak két kérdést emelek ki, amelyeknek tudományos megoldása nélkül lehetetlen marxista irodalomtörténet. Ez

a két problémacsoport egyrészt jelenti magát a történelmet, természetesen beleértve, sőt elsősorban beleértve a gazdaság, a társadalom történetét, másrészt pedig jelenti az esztétikát, amely maga is a filozófiai diszciplínáknak egyik része. Lehetetlen megoldani az irodalomtörténet problémáit a dialektikus és a történelmi materializmus együttes alkalmazása nélkül.

— Nem arról van most szó, hogy irodalomtörténetészeink letagadnák az ilyen tanulmányok szükségességét, mintha a történelmi megalapozás teljesen hiányoznék a műveikből; ezen már rég túl vagyunk, de még nem jutottunk odáig, hogy igazán ki tudnók használni a marxizmus-leninizmus fölényét minden más világnézet és kutatómódszer mellett.

— Talán egy problémával illusztrálhatnám ezt a helyzetet. Irodalomtörténetészeink igen hajlamosak arra, hogy egy-egy korszakot néha évtizedekre, vagy néha évszázadokra terjedő korszakot úgy szólván »globálisan« karakterizáljanak. Nem azt mondom, hogy a korszakok globális karakterizálása teljes mértékben lehetetlen. Szó sincs róla. Ha például az irodalomtörténet periodizálásáról vitatkozunk, elkerülhetetlen, hogy minden korszakot egy nagy általános, abban kiemelkedő vonás segítse-

Budapestre vonatkozó ujságcikkek

Osztályozás

81(063)

Szerző:

Cím: **LUKÁCS GYÖRGY**

AZ IRODALOMTÖRTÉNETÉSZEK FELADATAIRÓL

A kongresszus második napja

Forrás:

Hely:

Személy:

Helyszám:

(Hely)

(Idő)

(Köt. v. füz.)

(Oldal)

gével válasszunk el az előző és az utána való korszaktól. Nem szabad elfelejteni, hogy a korszak általános jellege az az alap, amelyből az illető író vagy irány kiemelkedik, de ha egy író vagy egy irányt — különösen ha egy író — figyelemmel kísérünk, tudnunk kell, hogy az írók rendkívül érzékenyek, hiszen azért írók, hogy érzékenyen reagáljanak a külvilágra, a társadalom változásaira, az ingadozásra, az ideoda mozgásra. Ha az irodalomtörténetész nem tudja ezekből az ellentmondásos, apró kis mozgásokból összetett nagy mozgást ábrázolni egy korszakban, ha nem tudja a korszakot részszekre felbontani és nem tudja megmutatni a részek közötti átmenetet, akkor nem lesz képes eredményesen ábrázolni egyetlen író fejlődését sem. A korszak általános karakterisztikáját természetesen le lehet vonni ezekből a kisebb mozgá-

sokból, sőt ezt nem is lehet felkutatni ezek nélkül, de kell, hogy ez az általános karakterisztika az olvasó számára végző következtetés legyen és nem kiindulópont, amelyből úgy szólván deduktíve vezetjük le az egyes jelenségeket.

— A történelmi kutatás elvontsága mellett másik gyengeségünk, hogy esztétikai elemzésünk és értékelésünk túl általános, nem egyszer személetes jellegű. Ez elsősorban azzal

függ össze, hogy irodalomtörténetészeink hiányosan mélyedtek el a materializmus filozófiájában és esztétikájában. Azt hiszem, nem szorul bővebb kifejtésre, hogy e nélkül igazi irodalomtörténet nem lehetséges. Akármilyen nagy íróról van szó, lehetetlen az ő történelmi helyét pontosan kijelölni esztétikai elemzés nélkül.

— A marxista esztétika még mindig nincs felkutatva és még távol vagyunk attól, hogy a marxista esztétika konkrét kidolgozása megvalósuljon. Az igazi irodalomtörténetészek azonban nem szabad megvárnia azt, amíg kezébe nyomnak egy kézikönyvet, hanem úttörőnek, önálló kutatónak kell lennie azon a sajátos területen, amely elválaszthatatlanul összefügg irodalomtörténeti kutatásainak területével. Tanulnia kell az eddigi eredményekből és tapasztalatait úgy kell továbbfejlesztenie, hogy az ő irodalomtörténeti kutatásai hozzájáruljanak az esztétika kifejlődéséhez is.

— Legjobb irodalomtörténeti műveinkben is sok a sablonos esztétikai elemzés. Mi ennek az oka? A válasz nem lehet kétséges: a társadalmi, a történelmi kutatások és elemzések túláltalános és sablonos volta. A marxista esztétika elismert tétele, hogy minden esztétikai forma valamely meghatározott, konkrét eszmei

tartalom konkrét formája. Ez azt jelenti: az adott esztétikai forma meghatározottságának konkrétsága az előzetes társadalmi kutatás konkrétságától függ. Ha nem derítik fel a társadalmi gyökereket egész szövevényességükben, úgy műlhatalan, hogy az esztétikai elemzés is sablonossá, vulgáris válik és ha vannak benne esztétikai finomságok is, ezeknek műlhatalanul formalisztikus jellege lesz. Ennélfogva a vulgáris marxizmus és a formalizmus az esztétikában a legszorosabban összetartozik. Ez a két pólus jelzi azt a gyengeséget, amelyet le kell küzdenünk. Ebben a küzdelemben fog segíteni éppen ez a kongresszus.

— Elnézést kérek a kelletlenül igazságok ilyen nyílt kimondásáért. Nem azt mondom, hogy csak ez van irodalomtörténetünkben. Szóltam már a nagy haladásról, az egyes kiváló eredményekről, de szükségesnek tartottam világosan feltárni azokat a gyengeségeket is, amelyek véleményem szerint a további fejlődés útjába állnak — mondotta elnöki megnyitójának befejező részében Lukács György.

*

Szerdán délelőtt a Magyar Tudományos Akadémia dísztermében folytatta tanácsko-

zását az irodalomtörténeti kongresszus. Az ülést az elnök Sötér István egyetemi tanár nyitotta meg, majd V. R. Saserbina szovjet egyetemi tanár, a nyelvtudományok doktora tolmácsolta a Szovjetunió Tudományos Akadémiája és a kongresszuson részt vevő többi külföldi küldött nevében — a lengyel, a cseh és a szlovák, a román és a német tudományos akadémia üdvözlését.

Ezután Barta János egyetemi tanár, az irodalomtudomány kandidátusa mondotta el referátumát *A kritikai realizmus a magyar irodalomban* címmel, majd három korreferátum hangzott el: Király István, Nagy Miklós és Pándi Pál előadása.

Délután kezdődött meg a vita Barta János beszámolója felett. A vitában felszólalt Henryk Markiewicz lengyel egyetemi tanár, R. M. Szamarin, a nyelvtudományok doktora, szovjet egyetemi tanár, Julius Dolansky csehszlovák akadémikus, Gerhardt Steiner, a Német Tudományos Akadémia tudományos munkatársa, Tudor Vianu román akadémikus is.